

DISPARANT ART

Alba Sanfeliu Bardia, article escrit a l'agost del 2008 quan treballava a l'Escola de Cultura de Pau de la Universitat Autònoma de Barcelona. L'article es basa en la recerca amb el mateix títol disponible a la web: <https://www.teixintfilsdemocions.com/wp-content/uploads/2021/07/Con-las-armas-del-arte-armas-convertidas-en-esculturas.-Alba-Sanfeliu-Bardia.-.pdf>

Actualment formo part de l'Associació Teixint Fils d'Emocions ARTiPAU. albasanfeliu@teixintfilsdemocions.com

Introducció:

Actualment, la cultura de les armes i la violència està molt arrelada a les nostres societats. Un dels grans reptes que hem d'afrontar la societat internacional és la proliferació de les armes lleugeres¹. Les armes suposen una gran amenaça per la pau, la seguretat i el desenvolupament, tenint conseqüències molt negatives en diferents contextos polítics, socials, econòmics, culturals... És amb elles que tenim la possibilitat, els éssers humans, d'anul·lar-nos els uns als altres, violant el respecte a la vida de les persones, un dels principis de la cultura de la pau.

La cultura de pau comporta un compromís amb l'increment de les formes pacífiques de convivència, disminuint les capacitats humanes per a exercir els diferents tipus de violència, cultivant les relacions entre els éssers humans i entre aquests per incrementar les possibilitats de viure en pau.

En els últims anys, en el marc de construcció d'una cultura de pau, en diversos llocs del món, s'han vingut impulsant diferents projectes artístics, en contextos de processos de pau o de reducció de la violència armada, en els quals s'han retirat les armes en circulació, -petites, blanques² i munició, i també armes nuclears-, per a convertir-les en escultures.

Aquests projectes s'han fonamentat en la creativitat, concepte implícit en qualsevol creació artística, en els quals a partir d'elements de destrucció i mort, -les armes-, s'han realitzat obres per a ser contemplades, -les escultures-. Simbòlicament s'ha transformat la cultura de la violència, en una cultura de pau per mitjà de l'art.

Projectes artístics:

En el passat, durant el transcurs de conflictes armats i davant la falta de munició o armes per a seguir lluitant en els camps de batalla, es van fondre, en algunes ocasions, gran nombre d'escultures i monuments per fabricar armament. Actualment i sobretot a partir dels últims vint anys, s'estan duent a terme projectes que fan precisament el contrari: utilitzar armament per a realitzar escultures o monuments.

Dins de marcs de construcció de pau en contextos postbèl·lics o en el marc de construcció d'una seguretat ciutadana en països en els quals la presència d'armes és alta, s'han impulsat campanyes de desarmament per part de diversos actors, com la policia, les forces de seguretat, actors estatals, ONG, institucions religioses, organitzacions civils i voluntaris de suport al desarmament, etc., per a retirar les armes que hi ha en circulació. Posteriorment les armes recollides han estat entregades a artistes o col·lectius d'artistes, perquè realitzessin creacions artístiques amb elles.

¹ Les armes lleugeres formen part de l'anomenat Armament Convencional, que es pot diferenciar entre l'armament pesat –aquelles armes i sistemes d'armes com tancs, avions, vaixells...; i l'armament lleuger, aquelles armes que poden ser transportades per una persona, un grup de persones, o un animal, dividint-se a la vegada en armes petites – pistoles, metralladores, granades...-, i armes lleugeres, -metralladores pesades, llançagranades...-. Cal destacar també la presència de munició i explosius, com bales, granades, mines antipersones, etc.

² Per armes blanques es fa referència a punyals, ganivets, matxets...

Aquests projectes artístics han transformat les armes en objectes que en alguns casos gairebé no es pot apreciar el què van ser. El metall s'ha fos, creant amb ell nous objectes. En altres casos les armes conserven la seva forma original, però s'han modificat en certa manera per a crear noves formes –s'han aixafat, o retallat, o esmicolat, etc.-.

L'objectiu principal de la majoria d'aquests projectes artístics ha estat llançar un missatge de pau i en contra de la violència, transformant elements de mort, les armes, en elements de vida per a ser contemplats, les escultures. Les obres transmeten el missatge de rebuig a la violència, sent instruments de diàleg difonent valors, percepcions i reflexions sobre les armes i la cultura de la violència, criticant la seva presència i projectant missatges de pau i solucions per a una societat lliure d'elles.

Alguns dels escultors/es han patit directament la violència de les armes, o han tingut experiències traumàtiques en relació a elles en les seves pròpies famílies, comunitats o països. El treball artístic els ha permès canalitzar aquestes experiències, tot i la dificultat inicial de treballar amb un material tan carregat de "mort". Algunes armes encara conserven marques de la gent que les ha disparat, o de les víctimes causades amb elles, o restes de sang...

Les escultures es converteixen en instruments de diàleg, sent una via de comunicació inspiradora, i oferint la possibilitat de considerar altres vies al desarmament. Ofereixen gran diversitat de propostes estètiques. Hi ha obres que fan al·lusions a la pau; altres que han estat influenciades per la religió; altres obres fan referència a la violència directa, estructural i cultural; altres que han rendit homenatge a les víctimes de les armes, convertint-se en memorials i símbols del record. Però també hi ha obres que són objectes decoratius (animals, torres, campanes...) o pràctics (material mobiliari, tapes de clavegueram, aparca-bicis, etc.).

Projectes individuals:

- **La fondation le silence des armes** creada per l'artista canadenc **Alex Magrini**. Durant dotze anys va recol·lectar milers d'armes de foc per a ser transformades posteriorment en treballs artístics, comptant amb la col·laboració de diversos artistes plàstics. L'artista va portar a terme també projectes educatius a escoles. En les seves obres emfatitza en la necessitat del desarmament, fent una crida sobre la violència causada per elles. Però també tracta altres temes com la violència estructural i cultural.

- **The gun sculpture installation**³

Escultura realitzada per **Sandra Bromley** i **Wallis Kendal** en la que van utilitzar 7000 armes de diferents llocs del món afectats per conflictes armats, i per situacions de crim i violència. L'obra vol reflexionar sobre la cultura de la violència que la cultura global ha consentit o justificat, i pretén deixar testimoni sobre a on estàvem com a civilització a l'any 2000.

- **Peaceful streets** és un projecte creat per l'artista americà **John Ricker** per ajudar a eliminar les armes dels carrers nord-americans i ajudar a posar fi a l'escalada de violència provocada per aquestes. El projecte centra les seves activitats sobretot en campanyes d'educació pública, impartint classes sobre la violència de les armes a escoles, a més d'impulsar projectes de sensibilització pública.

Símbol de la pau realitzat amb fusells d'assalt SKS i una escopeta.

³<www.sandrabromley.com> , <<http://www.gunsculpture.com>>

- **Manhole cover Project: a gun legacy**

És un projecte públic artístic de **Bradley McCallum** i **Jacqueline Tarry**, que va consistir a fondre 11.194 armes de foc confiscades per la policia estatal de Connecticut durant 4 anys per a convertir-les posteriorment en 228 tapes de clavegueram.

- **Release the fear**⁴, és el nom d'una escultura realitzada per l'escultor americà **Robert Miley** amb 4 tones d'armes foses de Fènix, Arizona. L'obra representa una figura humana que alça els braços cap al cel, com l'au fènix que reneix de les seves cendres. Es pretén transmetre el missatge de que és possible vèncer i transformar qualsevol dificultat a la vida. A la base de l'escultura es conserven algunes de les armes en la seva forma original, ja que segons l'autor veient-les ens recorden que podem transformar la cultura de la violència, que ens podem alçar contra ella i que res és impossible. L'obra duu el nom també d'un projecte educatiu creat per l'artista que focalitza en la resolució de conflictes i educació per a la pau i la noviolència amb menors i adolescents.

Projectes col·lectius:

- **Guns in the hands of artists, a meditation on the gun in the early 21st Century**⁵. Aquest projecte va ser impulsat per l'artista americà **Brian Borrello** a Nova Orleans, 1996 i a l'any 2001 a Portland, Oregon, en el que van participar mig centenar d'artistes locals per a transformar 50 armes confiscades per la policia en treballs artístics. Segons l'artista, el projecte pretenia ser un fòrum per a la comunitat per a considerar, analitzar i reconèixer la presència de les armes en la cultura americana.

Fotografia de l'exposició a Portland. Disponible a <http://brianborrello.com/gunsinthehandsofartists/exhibition.html>

- **Artists of a different caliber**. Aquest projecte va néixer després de l'encontre entre **Derwin Rushing** i **Matthew Masiello**, ambdós treballadors de la coalició *Pittsburg Goods for guns anti-violence*, amb l'artista americà **Boris Bally**. Després d'una campanya de recollida d'armes el 1997 es van entregar les armes a 65 artistes perquè les incorporessin als seus treballs artístics. Posteriorment a l'any 2001 l'organització de Pittsburg i Boris Bally van treballar novament creant l'obra *Gun Totem*, utilitzant 800 armes per a realitzar-lo.

- **Transformação de Armas em enxadas**⁶, va ser un projecte impulsat a Moçambic el 1995 que va perseguir "establir una cultura de pau i recolzar i mantenir una transició postbèlica pacífica al país, enfortint la reconciliació, la democràcia, la societat civil i encoratjant a la

⁴ Per més informació: <<http://www.releasethefear.org/>>

⁵ <<http://brianborrello.com/>>

⁶ <<http://www.africaserver.nl/nucleo/>>

població a participar en activitats de manteniment de la pau". La tercera fase del projecte va consistir a convertir les armes destruïdes en escultures, en la qual van participar 14 escultors de l'associació d'artistes *Núcleo de Arte*.

Passeante, de Hilario.

Motociclista, de F. Rosa.

Barata, de Fiel.

Fotografies disponibles a la web: <http://www.africaserver.nl/nucleo/>

- **Propuestas artísticas para la convivencia y el desarme**⁷, va ser un projecte impulsat per l'escultora argentina **Eliana Molinelli**, en el que van participar més de 80 artistes nacionals amb l'objectiu fonamental de "resignificar els objectes creats per a la violència i la mort en obres per a la pau i la vida".

- **Peace Art Project Cambodia**⁸. Va ser un projecte creat per l'escultora britànica **Sasha Constable** i **Neil Wilford**, especialista en armes petites per a convertir armes decomissades en escultures com a símbols de pau. Les escultures van ser realitzades per estudiants de la Universitat Real de Belles Arts de Phnom Penh. Actualment el projecte segueix a l'espera de poder aconseguir fons per a començar a formar futures promocions.

Elefant, realitzat per Ou Vandy

Cadira feta per Petsampeseth

- **Sculptures pour la paix**⁹, Haití. L'escultora **Barbara Prezéau** va idear aquest projecte amb l'objectiu de "donar a conèixer la realitat del DDR al país i reflexionar sobre el paper dels artistes haitians". Va comptar amb la col·laboració de 30 escultors que durant 15 dies van transformar armes decomissades en escultures com a part del programa de DDR que el PNUD va dur a terme al país.

Conclusions:

La cultura de la violència ha estat transformada en una cultura de pau mitjançant l'art. Les armes han estat destruïdes relegant en un segon terme a la violència. Varies societats, en el moment que decideixen deixar la violència armada i entregar les seves armes, fan una aposta

⁷ *Propuestas Artísticas para la convivencia y el desarme*. Museo universitario de Arte. Universidad Nacional de Cuyo, Espacio contemporáneo de Arte. 2005. p. 16.

⁸ <https://www.sashaconstable.art/>

⁹ <http://www.africamerica.org/index.php?action=rubrique&numrub=17&PHPSESSID=3f14dc26bc60b92d4914156519a65f3f>>

col·lectiva pel compromís de la pau i l'aposta per nous valors com la vida. És un pas simbòlic, però decisiu pel futur de la societat.

En mans dels diferents escultors i escultores, les armes han estat transformades. D'elements de destrucció s'han convertit en missatges per a la pau i la vida, on els artistes fan amb les seves obres, aportacions humanitàries i ètiques en la construcció d'una cultura de pau. Les escultures ens recorden el què van ser les armes, i també ens informen del que ja no són.

Mitjançant la realització d'escultures, s'ha reciclat la cultura de la violència en una cultura de pau, sensibilitzant sobre la realitat armamentista i permetent tractar el tema de la violència (tant directa, estructural com cultural). Algunes escultures es converteixen en símbols de record del passat, i també en memorials per a tots aquells i aquelles que han perdut la vida a causa de les armes. Però les obres són també una forma de celebrar un renaixement, demostrant l'aposta de la comunitat en els valors que es sustenten en una cultura de pau:

- El respecte a la vida.
- La pràctica de la noviolència activa.
- La promoció del diàleg.
- Respecte ple i promoció de tots els drets humans i les llibertats fonamentals.
- El compromís amb la resolució pacífica dels conflictes.
- El respecte i la promoció del dret al desenvolupament.

Mitjançant la creativitat i la imaginació els escultors i escultores han imaginat un altre tipus de món possible, provocant-nos i commovent-nos amb les seves obres, a més de qüestionar-nos en quina societat volem viure: si en una societat amb armes, o lliure d'elles.

Bibliografia:

Llibres:

Enciclopedia de Paz y Conflictos (2004). Granada: Universidad de Granada, Instituto de la paz y los conflictos. Colección Eirene.

Manifest 2000 sobre cultura de pau. UNESCO.

Sanfeliu, Alba. *Con las armas del arte: Armas convertidas en esculturas*. Escola de cultura de pau, 2007

Propuestas Artísticas para la convivencia y el desarme. Museo universitario de Arte. Universidad Nacional de Cuyo, Espacio contemporáneo de Arte. 2005.

Nacions Unides, Assemblea General. *Declaració i programa d'acció sobre una cultura de pau*. A RES/53/243. 6 de octubre de 1999.

Pàgines webs:

www.sandrabromley.com

<http://www.gunsculpture.com/>

<http://www.releasethethefear.org/>

<http://brianborrello.com/>

<http://www.africaserver.nl/nucleo/>

<http://brianborrello.com/gunsinthehandsofartists/willamette.html>

<http://www.africamerica.org/index.php?action=rubrique&numrub=17&PHPSESSID=3f14dc26bc60b92d4914156519a65f3f>